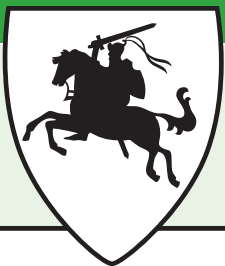

“
SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

ŽALGIRIS

Kaip buvo prie sovietų? Būtent šitaip!

Dvidešimtojo amžiaus pradžioje lietuvių šviesuoliai svajojo Vilniuje ant Tauro kalno įkurdinti Tautos namus. Dvidešimt pirmojo amžiaus pradžioje valdžia ketina čia pastatyti kultūros centrą. Atrodytų, viskas gerai, tačiau Vilniaus merui jau nebeapsiverčia liežuvis ištarti žodį „tauta“, jis tiesiog sako, esą Jonas Basanavičius, su kitais inteligentais iškėlęs idėją, kad vieta ant Tauro kalno turi tapti visos Lietuvos kultūros centru“. Apie žodžių ir prasmų naikinimą kalbamės su mitologu, religijotyrininku, humanitarinių mokslų daktaru Dainiumi RAZAUSKU.

- „Tauta“ tėra vienas iš daugybės kitų žodžių žodelių, frazių ir sąvokų, kurias sakyti lyg ir galima, o lyg ir nebegalima, - sako D. Razauskas. - Jei gu dabar koks jaunuolis paklaustų, kaip buvo prie sovietų, tai pirštu besčiau į tai ir sakytų: būtent šitaip! Mes buvome įpratę gyventi nubrėžtuose rėmuose, išmokyti, kas galima, o kas ne, ko paminėti, ištarti, net paglvtoti nevalia. Ir jeigu klusniai laikėsi, tai tuose rėmuose visai galima buvo gyventi ir net gana laisvai. Tikrasis *homo sovieticum* yra ne tas, kuris vaikšto su raudona žvaigžde, dabar jau uždrausta, ant kaktos, o tas, kuris būtinai kam nors lenda į užpakalį, šitaip tikėdamasis „geresnio gyvenimo“. Viena vertus, tai yra parazito laikysena, kita vertus, „šikniaus“ būklė. Taip esti vergas, ir ne tik sovietinis, - vis stengdamasis užuosti, „iš kur vėjas pučia“, nuspėti, kas galima ir kas ne. Bene Balys Sruoga „Dievų miške“ aprašė tokį vaizdelį, kaip jis koncentracijos stovykloje turėjo kaskart atnešti kibirą vandens ir pastatyti prie durų ar laiptų ir kiekvieną kartą pastatęs gaudavo lazda per sprandą. Kartą jis tą kibirą kažkodėl (nepame nu kodėl) pastatė kitoje pusėje laiptų ir lazda per sprandą negavo. Tada vėl pabandė statyti į ankstesnę vietą ir vėl gavo lazda per sprandą. Pastatė anoje vietoje - ir vėl negavo. Moralas toks: tu, kiau, pats turi susiprasti! Užtat pastatę ausis ir gyvename...

- Kai Vilniaus universitete Lietuvių literatūros katedra nukišama po visokių „institutų“ priedanga, ateina galvon jūsų taikli frazė: tikrovė yra tai, kam skiriame dėmesio, o kam dėmesio nesiriame, tai dingsta.

- Tuo ir remiasi švelnioji prievarta, švelnūs smurtas - toks oksimoras, prie kurio mus norima švelniai pripratinti. Nors tikrieji vidiniai tikslai tokie patys - apiplėšti, užgrobti ir engti, bet modernios priemonės skiriasi. Pasirodo, daug patogiau, nesukeliant triukšmo, išvengiant ūmaus pasipriešinimo, daryti tą patį juodą darbą švelniai, negirdimai. Iš pradžių pašalinti žodį - bet, sako, jums juk viskas galima, kaip ir anksčiau. Niekas nesikeičia, darykite, ką darę, gyvenkite sau, kaip norite! Tai tik niekingas žodelytis, niekam nereikalingas, be jo bus tik lengviau ir laisviau! Ir žmonės su-trinka - iš tikrųjų, juk nieko baisaus nenutiko, didelio čia daikto, vienas žodis... Na, o kai nebėra žodžio, dingsta ir užrašas, kaip antai tautybė pase.

Beje, taip galima ištrinti ir žmogaus vardą. Įdomu būtų pamėginti. Įsivaizduokime, kad nuspręsta asmens dokumente neberašyti vardo. Pavarde, asmens kodą, paso numerį - taip, o vardo nebe. Tau sako: turi tu tą vardą, niekas jo iš tavęs neatima! Viskas lieka kaip anksčiau, visi tave šauks vardu ir t.t. Nesunku įsivaizduoti, kad netrukus atsirastų tokių, kurie pajus tam didelę papildomą laisvę: pagal užgaidą keisti vardą. Iš pradžių juokais: šiandien man tokia nuotaika, tai ir vardas bus toks, šiandien kitokia - ir vardas kitoks. Draugo galima paklausti: kuo tu vardu šiandien? Iš vardo galima nuspėti žmonos nuotaiką. O paskui nebe juokais: vardas yra žmogaus privati nuosavybė, todėl ką noriu, tą su juo ir darau! Vardų pasirinkimo laisvė! Juk tai būtų labai liberalu. O po kokių penkerių metų atsirastų žmonių be vardo, bevardžių. Po kurio laiko - be

mą šimtą metų atkakliai siekia, dažnai mūsų pačių nuolankiai padedamos.

- Kaip manote, kuo šiandien žmonės labiau norėtų būti?

- Žmonės visuomet vaikosi savo vaizdinių, todėl veikiant vaizdinius, galima jiems „padėti“ būti tuo, ko nori ne jie, o jūs. Lietuvaičiai (šitas žodis yra menkinantis, taip jį čia ir vartoju) jau kuris laikas labiausiai nori būti įsivaizduojamais vakariečiais. O įsivaizduojamas vakarietis yra visa galva aukštesnis, jis yra tikras žmogus. Jei nesi vakarietis, tai, tiesą sakant, nesi ir žmogus. Beveik niekas, kokio nors didžiojo brolio spardomas beviltiškas runkelis. O vakarietis - jis laisvas, išdidus ir kartu ramus, orus ir kartu mandagus, stiprus ir kartu mielas. Vakarietis gali eiti iškėlęs galvą ir troleibuse kalbėti visu balsu. Žinoma, tu irgi gali bandyti ištiesti

Redakcijos archyvo nuotr.

► Tada ir būsime laisvi, kai imsime kelti savo sąlygas. Savo būties ir buities sąlygas

asmenybės ar veikiau su tokia „švelniai“ pasilpusia, truputį „palaisvinta“ asmenybe. Kai kas tai vadina „smegenų plovimu“. Bet juk mes pirmiausia ir gyvename minčių pasaulyje, o tik paskui - daiktų. Netgi mintis apie daiktą yra mintis, ne daiktas. Juolab, vieno žmogaus mintys apie kitą žmogų. Visos valdžios, visos įtakos, visi ir bet kokie žmonių tarpusavio santykiai irgi pirmiausia yra mintys, mintys su jausmų įdaru. Todėl keičiant mintis galima pakeisti tikrovę. Užtat ir atliekamas savotiškas „švelnus“ tikrovės programavimas, keičiant žmogaus mintis. Šiek tiek drąsiau ir labai sėkmingai Rusijoje, ir ne tik Rusijoje, tai daro V. Putinas, kuriuo viešai dabar padoru piktintis. Nes jis darbuojasi ne mūsų naudai. Bet Lietuvoje vyksta lygiai tas pat, tik gal šiek tiek kitu kampu ir truputį „švelniau“. Tačiau dar didelis klausimas, ar tikrai kitu kampu, nes kartais kyla įtarimas, kad daugelis visokių „liberalių“ ir neva „vakarietišku“ idėjų čia prastūminėjamos rusų: juk pašalinus iš arenos tą įkyrią, niekaip nesusibaigiančią lietuvių tautą, jos vietą ilgainiui užimtų tikrai ne anglų, prancūzų ir ne vokiečių, net ne baltarusių, o būtent rusų arba lenkų tauta. Abi jos to jau ne pir-

sprandą, gali troleibuse tyčia rėkauti, bet jeigu už tavęs nestovi toji jėga, išeis apgailėtina. O toji jėga - tai bendruomenė. Nes niekas kitas, tik bendruomenė, tik patys žmonės gali užtikrinti vienas kito orumą ir laisvę. Kadangi formaliai priklausome Europos Sąjungai, atrodytų viskas gerai, galime sau būti vakariečiais, bet iš tikrųjų mes neginame vienas kito teisių. Iš tikrųjų mūsų teisės ginamos tik tiek, kiek viena ar kita „jėgos struktūra“ yra priversta vaidinti esanti vakarietiška. Vos tik Vakarai nuo mūsų nusigręžtų, neduok Dieve, bent trumpam, arba jei staiga pasidarytume jiems nematomi, mūsų teisinė sistema sutriuškintų mus ne prasčiau kaip Sovietų ar kaip dabartines Rusijos. Garliavos istorija ir V. Rubavičiaus nuotykių tai pademonstravo labai aiškiai ir netgi pirštu prikišamai. Kas supranta „žvėrių kalbą“, tam aiškiau nebe pasakys. Nestatyk kibiro šitoje pusėje, kiau! Mes tik vaidiname vakariečius: vaidina ekonomistai, vaidina politikai, vaidina teisininkai ir mes vaidiname - argi neaišku, „iš kur vėjas pučia“!

- Tai gal emigracijoje lietuvis pasijunta visavertis?

- Matote, tikrai laisvos šalys ir tikrai laisvi žmonės šitų žaidimų nežaidžia, tai mes juos žaidžiam. Laisvas žmogus ir vergas skiriasi kaip dangus ir žemė. Laisvas žmogus nesisistengia apsimesti ir mėgdžioti, prie nieko nebando šlietis, jis yra pats savimi. O vergas bando apsimesti, prisiliesti ir mėgdžioti. Iš tikrųjų dvasioje mes dar neatgavome laisvės. Ir iš savo šalies laisvas žmogus nebėga - bėga kaliniai, kuriems štai prasivėrė geležinės kalėjimo durys, įspindo saulė, ir jų ilgai įtikinėti nereikia: arba dabar, arba niekad. Šansas dėti į kojas! Laisvas žmogus Tėvynėje nesijaučia kaip kalėjime, jis ne pabėgti nori, o susitvarkyti savo namuose ir laimingas gyventi. Įsivaizduokite, didžiulis gražus namas, tik apsilupinęs, vietomis pasviręs, įgriuvusiu stogu, langai be stiklų, viduje šiukšlynas. Kaip kokiam apleistame dvare - Lie-

ma, kad norint suprasti reiškinio priežastis reikia ieškoti, kam tai naudinga. Netiesa: priežastys gali būti visai kitos, o norinčių pasinaudoti visada atsirastų. Tikroji priežastis dvasinė: tai baimė. Mes pasiduodame baimei. Beje, lietuvių kalbos žodis bijoti yra vienos šaknies su rusų „bit - mušti“ ir gramatiškai reiškia „būti mušamam“. Pasijutęs mušamas žmogus pirmiausia pasiduoda dvasioje, viduje, pasprunka pats iš savęs, ir tik paskui jau fiziškai iš aplinkos, kurioje šitaip jaučiasi. Todėl būti laisvam reiškia įveikti baimę, nebesijausti mušamam, kad ir skaudėtų. Kaip pavyzdį norėčiau iškelti Nijolę Sadūnaite, kuri baimei nepasiduoti išmoko dar anais baisesniais laikais, o jos kalba įteikiant Laisvės premiją suspindo kaip žvaigždė tamsioj naktį. Tuo ji įrodė, kad Laisvės premiją gavo pelnytai. Ir akivaizdžiai parodė, ko Lietuvai iš tikrųjų reikia norint išsilaisvinti ir gyventi išsitiesus.

- Vadinas, tikroji priežastis, dėl kurios net savo valstybingumui paminklo pastatyti, yra, anot jūsų, dvasinis neįgalumas?

- Tikrai taip. Netgi tie paminklai, kuriuos pastatome, nori nenori spinduliuoja šitą mūsų neįgalumą. Iš jo ir negalėjimas kovoti, negalėjimas drąsiai gyventi bet kurioje veiklos srityje. Ant žemės parbloktas boksininkas visuomet turi pasirinkimą - susitaikyti su pralaimėjimu arba iš pasakutinių keltis ir pabandyti dar kartą. O jeigu boksininkas, įsivaizduokite, atgavęs amą ne keliai, o puola jį parblokšium varžovui bučiuoti kojas? Su tokiu net ringe susitikti gėda, net trenkti jam gėda, nes pataikęs į mėsą tik susitepsi rankas. Tokiu atveju „dvasinis neįgalumas“, „nevisavertiškumas“ skamba net per mandagiai, per švelniai...

- Tai gal išvis nebėra prasmės gelbėti to, kam atėjo laikas numirti? Šit Tomas Venclova tiesiai šviesiai sako: nieko tokio, kad tautos nunyksta, kad lietuvių tauta irgi nunyksta...

- Matote, kai žmogus guli sužeistas mūšio lauke ar šiaip gavęs kuoka į galvą, bet dar gyvas, jis niekad nežino, kuo viskas baigsis. Niekas nežino. Baigtis priklauso nuo daugybės veiksnių, beprasmiška juos visus aiškintis ir taip mėginti iš anksto užsitikrinti sėkmę arba pateisinti nesėkmę. Jie ne žmogaus valioje. Bet visuomet žmogaus valioje nuspręsti savo santykį su tuo, kas vyksta. Kad ir kas nutiktų, laimėti gali tik kovodamas. O jeigu žūsi, tai bent žūsi kovodamas, nepasidavęs. Kūniškai, atrodytų, ta pati baigtis, bet dvasiškai jos skiriasi kaip dangus ir žemė. Tad klausimas, kovoti ar nekovoti, nėra tikras klausimas. Tai išvis ne klausimas. Kova ir gyvenimas yra sinonimai. Kova ir laisvė - irgi. Laisvas žmogus - tai kovojoantis žmogus, pagal apibrėžimą. Kitaip nebūna. Kai tai suprantai, pasidaro ramu. Tai gal net vienintelė įmanoma tikra ramybė...

Kalbėjosi Danutė ŠEPETYTĖ

Ar draudimai išgydys sergančią visuomenę?

Nuo sausio Lietuvoje įsigaliojo draudimai, susiję su alkoholio prekybos ir reklamos ribojimu. Seimo sveikuoliai šiomis priemonėmis žada išblaivinti tautą, tačiau ar neatsitiks taip, kad apribojus prekybą alkoholiniais gėrimais, paskatinsime žmones, ypač jaunimą, rinktis daug pavojingesnius, psichiką žalojančius vaistus.

Apie tai prie ŽALGIRIO NACIONALINIO PASIPRIEŠINIMO JUDEJIMO apskritojo stalo diskultavo Seimo nariai Dainius KEPENIS ir Artūras SKARDŽIUS, reabilitacijos centro „Naujas gyvenimas“ vadovas Marijus BALČIŪNAS ir buvęs Seimo narys Dominykas VELIČKA. Diskusiją vedė žalgirietis Gediminas JAKAVONIS.

G.JAKAVONIS: Nuo Naujų metų įsigaliojo nauji Alkoholio kontrolės įstatymo pakeitimai. Niekas nesiginčija, kad Lietuvoje egzistuoja su alkoholiu susijusios problemos, kad reikia kažką daryti. Vis dėlto matome, kad įsigaliojus įstatymui kyla gana daug klausimų. Kas dabar vyksta Lietuvoje?

D.KEPENIS: Reikia kalbėti apie priemones, kurias priėmė mūsų valdančioji partija. Kolega Artūras taip pat yra mūsų frakcijos narys. Mums teko priimti tas priemones, kurios pasaulyje yra nenaujos. Jos labai seniai patvirtintos ir Pasaulio sveikatos organizacija apie tai šneka. Tai yra trys pagrindinės priemonės, kurios įsigaliojo nuo sausio 1 dienos: alkoholio prieinamumo mažinimas, alkoholio kainos kėlimas ir reklamos draudimas. Jos eina raudona linija visose valstybėse, kurios tą klausimą sprendė.

Dainius KEPENIS
Seimo narys

► **Reikia mažinti eiles pas gydytojus.** Tose eilėse pusė žmonių, kurie prarado sveikatą dėl to, kad jie gyvena neatsakingai. Jie girtauja, rūko ir taip toliau

Nieko naujo čia nesugalvojome. Paėmėme iš pasaulinės patirties ir nuo to pradėjome. Aišku, visi suprantame, kad draudimai nėra tai, kas malonu. Visiems nemalonu, kad kažkas draudžiama, kad negalima, kad reikia laukti iki tam tikros valandos. Bet šitos priemonės patvirtintos moksliškai ir mes nuo jų pradėjome.

Kai tik priimamos priemonės, susijusios su alkoholio vartojimo griežtinimu, iš karto ir žmonių amžius ilgėja, ir psichozių mažėja, ir šeimos mažiau skiriasi, ir avarijų mažiau. Yra tiesioginė priklausomybė.

Taigi nėra jokių abejonių, kad tie žingsniai yra patvirtinti, pasiteisinę. Bet ateityje - dėl to aš ir esu Švietimo komitete - mes eisime į mokyklas, rengsime mokytojus tam darbui. Ir ne tiktai kovai.

Kova - šis žodis yra ne pats geriausias. Kūryba. Sveikatos kūryba. Gyvenimo džiaugsmo kūryba. Kūryba padėti žmogui surasti savo vietą gyvenime. Kai jis suras savo vietą, jis galės kurti. Ir tas kelias yra tikras, ir mes juo eisime.

G.JAKAVONIS: Islamo šalyse alkoholis beveik nėra vartojamas, jis ten draudžiamas. Bet

visos islamo šalys pagarsėjusios tuo, kad žmonės svaiginasi tam tikromis narkotikų formomis. Ar bėgdami nuo vilko nepataikėme ant meškos? Ar dabar priimtas įstatymas nepaskatins šių dalykų?

M.BALČIŪNAS: Kvaįšalai yra XXI a. maras. Jis plinta į didmiesčius, į mažesnius miestus. Jis gali patekti į bet kokią šeimą, nesvarbu, ar tu turi išsilavinimą, ar neturi. Suprantu vienintelį dalyką: žmogus, kuris yra priklausomas, nežiūrės į kainas. Kai jis yra priklausomas, jis yra aplinkybių vergas. Jis viską darys, kad gautų tam tikrą dozę.

Visas šitas mažinimas, apribojimas - tai išoriniai dalykai. Bet mes turime iš vidaus keisti žmonių mąstymą, juos šviesti. Tai liečia ir narkotikus. Mes daug kalbame apie alkoholį. Bet narkotikų yra pilna. Ir mažuose miesteliuose žmonės kraustosi iš proto. Dabar net mažesniuose miesteliuose jie vartoja vaistą nuo kosulio, kurio gali už šešis eurus nusipirkti be recepto. Visiems vaistams nuo skausmo reikalingas receptas, o kita pusė, pavyzdžiui, gražioji vyno kultūros pusė, palikta saviveiklai. Palikta paslapčiom. Vaikai nemokomi, vaikai gąsdinami buteliu, bet viso pasaulio etiketas ir viso pasaulio kultūringi žmonės supranta, kad čia ne *griekas*, jeigu vyno taurė ant stalo. Bet mes sakome, kad čia yra baimė, čia yra *griekas*.

Aš galvočiau, kad šitos priemonės tiktai sukirsino visuomenę. Neparuošta, nesutvarkyta. Alkoholis negali būti parduodamas 200 metrų nuo bažnyčios, paskui 200 metrų nuo mokyklos. Negalima butelio išsinešti į gatvę, reikia būtinai į krepšelį dėti. Paskui negalima įsipilti, paskui reikia diedukui rodyti pasą ir taip toliau.

Visus pusantrų metų daugiau nieko nedarėme, tiktai visą laiką traukėme naujus ir kvailus draudimus ir visą laiką teisinomės, kad mes šviečiame visuomenę. Tai aš galvočiau, kad pastangos yra nulinės, atmosfera Lietuvoje yra labai tragiška, matyti besišypsantį žmogų jau pasidarė problema, visi susiraukė, visi pikti, visi nelaimingi. Ne vien tik dėl to, kad uždraudė alkoholį. Tačiau tą padarė pačiu neprotiniausiu būdu, koku tik galima.

G.JAKAVONIS: Kaip reikėtų vertinti tuos draudimus ekonominiu požiūriu? Klausant

lą, ir tikėtis, kad iš karto nebus nė vieno girtuoklio. Arba nė vieno narkomano. Tai nelogiška. Reguluoti tiktai vieną pusę ir visą valstybės dėmesį skirti tiktai tai pusei. Būtent drausti, gąsdinti. Tas auklėjimas yra tiktai viena forma, o kita pusė, pavyzdžiui, gražioji vyno kultūros pusė, palikta saviveiklai. Palikta paslapčiom. Vaikai nemokomi, vaikai gąsdinami buteliu, bet viso pasaulio etiketas ir viso pasaulio kultūringi žmonės supranta, kad čia ne *griekas*, jeigu vyno taurė ant stalo. Bet mes sakome, kad čia yra baimė, čia yra *griekas*.

Aš galvočiau, kad šitos priemonės tiktai sukirsino visuomenę. Neparuošta, nesutvarkyta. Alkoholis negali būti parduodamas 200 metrų nuo bažnyčios, paskui 200 metrų nuo mokyklos. Negalima butelio išsinešti į gatvę, reikia būtinai į krepšelį dėti. Paskui negalima įsipilti, paskui reikia diedukui rodyti pasą ir taip toliau.

Visus pusantrų metų daugiau nieko nedarėme, tiktai visą laiką traukėme naujus ir kvailus draudimus ir visą laiką teisinomės, kad mes šviečiame visuomenę. Tai aš galvočiau, kad pastangos yra nulinės, atmosfera Lietuvoje yra labai tragiška, matyti besišypsantį žmogų jau pasidarė problema, visi susiraukė, visi pikti, visi nelaimingi. Ne vien tik dėl to, kad uždraudė alkoholį. Tačiau tą padarė pačiu neprotiniausiu būdu, koku tik galima.

G.JAKAVONIS: Kaip reikėtų vertinti tuos draudimus ekonominiu požiūriu? Klausant

Dominykas VELIČKA
Buvęs Seimo narys

► Kultūros žmogus niekada neis ir niekada nepils, vyno su degtine nemaišys. Jis turi matyti tą kultūrą

valdančiosios daugumos argumentų, man kartais atrodydavu, kad mes gyvename negyvenamoje saloje, kad šalia nėra Lenkijos, kur visi važiuoja pirkti tiek alkoholio, tiek maisto produktų, kad nėra Latvijos.

A.SKARDŽIUS: Išties politikai visą laiką nori greitų sprendimų. Priimant sprendimus, ar tai būtų mokesčių sritis, ar alkoholio draudimas, neatliekama pasekmių analizė. Šiuo atveju, kalbant apie alkoholio gamybą, prekybą valstybėje, neišanalizuojamos priežastys, neįvertinama tam tikra geografinė lokacija, atviros sienos, valstybės aplinka.

Akivaizdus pavyzdys - Suomijos ir Estijos santykiai dar nuo sovietmečio. Taip akys ir stovi vaizdai iš sovietinio Talino, kai garbūs užsieniečiai su lagaminais, su vėtiniais, prikrautais degtinėmis, sėda į keltus po audringai praleisto savaitgalio. Tauta kažkaip sprendė, įvedė sausąjį įstatymą. Ne iš gero gyvenimo, nes valstybė buvo pasiekusi tokį lygį ir tai galbūt lėmė klimato zona, galbūt saulės per mažai, būtent taip veikė socialinė-psichologinė aplinka. Vieni dėl depresijos, dėl socialinės atskirties dėjimo, kaip, tarkim, Lietuvoje, galbūt Skandinavijos valstybės dėl poliariinės nakties ir saulės stygiaus ir taip toliau.

Žmonėms atsiranda tam tikra priklausomybė, jie ieško tam tikrų būdų spręsti psichologines problemas. Ir nesvarbu, ką jie vartos - odekoloną, skiediklį, langu ploviklį, kas jiems bus prieinama šiuo atveju. Mes, neišanalizavę priežasčių, staiga imame kirvį ir pradedame juo mosuotis. Ar tai gerai? Laukiant greitų sprendimų, kad paro-

dytų visuomenei: štai mes ryžtingi, padarėme tą, tą ir tą, bet kur pasekmių analizė?

Pirmiausia reikalinga rimta studija, kodėl valstybėje tai vyksta, kiek yra priklausomybės kamuojamų piliečių, ir tada reikėtų parinkti tam tikras priemones. Šiuo atveju išvystytas ekonominis turizmas į mažiau apmokestintas zonas, tai yra į Lenkiją, Latviją, Europos Sąjungos valstybes, galų gale Baltarusiją, galbūt dar Kaliningradas atsiras po kiek laiko.

Kaip pamenate, Seime prieš 15 metų įkūrėme Narkomanijos ir alkoholizmo prevencijos komisiją, man teko dvejus metus jai vadovauti, buvo tai pirmieji žingsniai, pirmosios programos. Prabėgo 15 metų, valstybė, ikišiusi kaip strutas galvą į smėlį su visu savo aparatu, su sienų kontrole, su kriminaline žvalgyba, paliko visą kovą su narkomanija Sveikatos apsaugos ministerijai. Mes net nežinome tikrosios padėties, kiek jaunimo dabar vartoja. Matome iniciatyvas legalizuoti lengvuosius kvaistus, tokioms iniciatyvos, kaip pamenate, buvo nuo 2004 m. rudens, ką tik įstojus į Europos Sąjungą. Kad jie būtų legalizuoti, daromas didelis lobizmas, tai yra didžiulis verslas.

Mosuotis kirviu be tam tikros pasekmių analizės, be padėties įvertinimo tokio socialinio-psichologinio klimato situacijoje negalima. Priklausomi žmonės visą laiką bus vergai. Juos ištraukti iš vergovės yra pagrindinis valstybės uždavinys. Čia reikia labai rimto sisteminio ir ilgamečio nuoseklaus darbo.

G.JAKAVONIS: Ar čia nėra perlenkimo? Ar tas įstatymas nesupriešino žmonių?

D.KEPENIS: Koks skirtumas, ar 19 litrų, ar 17, ar 15. Vis tiek 7 litrai yra riba, kurią seniai nustatė mokslininkai, nebegalima daugiau gerti nė lašo, nes po to prasideda degradacija, protinė, moralinė ir kita. Mes geriamo dvigubai daugiau, negu yra mokslinės normos.

Dabar toliau šnekėkime apie tai, kad vynas yra kultūros dalis. Palaukite, kas tą įrodė? Įrodė alkoholio pramonės pasamdytį mokslininkai. Žinoma, kai moki milijoną, tau bet ką gali įrodyti. Neneigiu, kad yra žmonių, kuriems vynas yra vienintelė kultūros dalis. Tokių žmonių yra ir neatimsi to iš jų. Bet niekas su jais nekovoja. Mes ne su žmonėmis kovojame, mes su reiškinio kovojame.

Artūras SKARDŽIUS
Seimo narys

► Politikai visą laiką nori greitų sprendimų, neišanalizuojamos priežastys, neįvertinama tam tikra geografinė lokacija, atviros sienos, valstybės aplinka

Pasirodo, kad didžiausia alkoholizmo pradžia yra šeimoje. Yra padaryta lentelė: jeigu vaikai matė girtaujant iki 14 metų, iš jų 8 proc. tampa alkoholikais. Jeigu tik nuo 15 metų pradėjo matyti ir patys bandyti, tiktai 4 proc. tampa alkoholikais. Jeigu pradėjo girtauti nuo 18 iki 20 metų - 4 proc. ir tiktai 2 proc. tokių, kurie nuo 21 metų pradėjo vartoti alkoholį arba matė jį vartojant.

Taigi teisingas yra įstatymas Amerikoje, kur 21 metai yra riba, iki kurios negalima gerti. Pabandyk Amerikoje įsigyti alkoholio - mašę, žilaplaukio, prašo dokumentą parodyti. O mes keliame istoriją, kaip čia dabar dokumento paprašė. Amerikoje nėra problemų, visi rodo dokumentus ir perka alkoholį.

O mes leidžiame bet kada - gerime, kiek norime ir bet kada. Nuo šitos laisvės ir prasidėjo tikras alkoholizmas Lietuvoje. Laisvė pirmausia yra atsakomybė. Liberalai net negalvoja apie tai, kas būna po to, kai šitie vaikai patenka į ligoni-

nes nuo psichozių, kiek kainuoja jų gydymas. Moka vienodai - tiek alkoholikai moka už gydymą, tiek blaivininkai.

Kodėl nėra skirtumo? Laikas įvesti. Bet mes gi neįvedinėjame šito skirtumo. Mes sakome: na, visi vargšeliai, ligoniai, visi lygūs. Ne visi lygūs. Vieni yra girtaujantys, kuriuos reikia stabdyti. 1 proc. šiandien skiriame vadinamajai sveikatos profilaktikai, 99 proc. - gydymui. Kai Seime pakėliau klausimą, kad reikia pradėti skatinti mokytojus, mokyklas, sporto organizacijas, - nėra pinigų.

ir nepasitenkinimą? Tie, kurie yra priklausomi. Aišku, juos spaudžia, jie nori vartoti ir jiems reikia dabar gauti. Bet jeigu mes, pavyzdžiui, legalizuosime „žolę“, tai čia išvis bus tragedija. Prie Seimo į piketą susirinkę „žolininkai“ šaukė: reikia legalizuoti kanapes, nes jas galima panaudoti ir medicininėms paskatoms.

Mano reabilitacijos centrai perpildyti tų, kurie pradėjo nuo vyno taurės, kurie pradėjo nuo kanapės, nuo nekalto „žolytės“. Dainius kalbėjo apie išmokymo teoriją, kai žmogus gyvena, mato ir jo galvoje formuojasi tam tikras vaizdiny. Jeigu valstybė leidžia daryti pike-tus, jei kalba apie tai, kad legalizuokime „žolę“, jeigu valstybė leis, kad mes galime laisvai vartoti alkoholį, vyną, kuris mums tinkamas pakelti apetitą, tai žinote, kas bus? Jų galvelėje susiformuos vaizdiny, kad čia nieko tokio. O paskui jie taps priklausomi.

D.VELIČKA: Dabar žiūrėdamas jums į akis pasakysiu: aš vyną propaguoju dvidešimt metų. Į mano vyno degustacijas susirenka, sakykime, per mėnesį gal 50-60 žmonių. Žodžiu, per 20 metų apie 20 tūkst. žmonių. Ponas Kepeni, 20 tūkst. žmonių, Dominykas paima ir įpila vyno, ir nė vieno girtito. Ką jūs į tai pasakysite?

D.KEPENIS: Puiku.
D.VELIČKA: Valstybė per 20 metų nieko kito nedarė, tiktai draudė, trukdė. Aš šiandien žiūrėdamas į kamerą galėčiau pasakyti: jeigu atsirastų, kad per mano degustacijas nors vienas žmogus pagigirėtų arba išėjo girtas, arba jį pratraukė, kaip jūs sakote, į tą nusikalstamą liūną, tai aš metu savo... Čia jau ne verslas, čia yra mano pašaukimas. Ir dėl to šitos kultūros mokymas ir yra didžiausias stabdys nuo visokių baimių, kuriomis jūs gąsdinate.

Kultūros žmogus niekada neis ir niekada nepils, vyno su degtine nemaišys. Jis turi matyti tą kultūrą. Bet jeigu jūs dabar vaikus nuo stalo nuvejate, kai šeima susėda gražiai pietauti, vakariniauti ar švęsti... Mano šeimoje yra 5 anūkai, visi alkoholiai yra spintose atviri. Nė vienam vaikui nereikia. Ir aš nematau jokios problemos, todėl, kad jie niekada nematė girtuoklio prie šio stalo.

G.JAKAVONIS: Sekmadienį štai žiūriu „Pageidavimų koncertą“, o ten V.Šiškauskas dainuoja, rodomas klipas „Su gimimo diena“, kur atidarinėjamas šampanas. Yra dar klasika - per kiekvienus Naujuosius metus skamba „Traviata“: „Pakelkime taurę linksmybių...“ Kas leidžia rodyti viešai tokius dalykus? Kaip šiuos dalykus pražiūrėjote?

A.SKARDŽIUS: Kodėl pradedame draudimus nuo to, ko negalime sureguliuoti? Tarkime, problema yra spirituotas alus. Yra sirupas arba spirituotas limonadas, kok-

Gediminas JAKAVONIS
Žalgirietis

► Islamo šalyse alkoholis beveik nėra vartojamas, jis ten draudžiamas. Bet visos islamo šalys pagarsėjusios tuo, kad žmonės svaiginasi. Ar bėgdami nuo vilko nepataikėme ant meškos?

teiliai. Spirituotas alus, spirituotas vynas yra tie vadinamieji kokteiliai. Yra įvairiausių kenksmingų produktų rinkoje. Paimkime tabletes, kurios pardavinėjamos be recepto,

Marijus BALČIŪNAS
Reabilitacijos centro „Naujas gyvenimas“ vadovas

► Prie Seimo į piketą susirinkę „žolininkai“ šaukė: reikia legalizuoti kanapes. Mano reabilitacijos centrai perpildyti tų, kurie pradėjo nuo nekalto „žolytės“

kuriomis svaiginamasi. Visiems viskas žinoma. Yra losjonai po pusę litro. Išimkime iš rinkos tuos elementus. Lapų plėšymas brangiuos žurnaluose, kur yra reklamuojami gėrimai, kainuojantys šimtą ir daugiau eurų. T.y. ekskluzyviniai gėrimai. Galų gale mes gyvename ne izoliuotoje valstybėje. Matome, kad yra protokoliniai pietūs, protokoliniai susitikimai, matome įvairiausių kultūrą. Atsiverskime Šv. Raštą, paskaitykime.

Mes niekada nesuvarysime į konclagerį, neaptversime spygliuotą tvorą šiandien priklausomų, kurie yra vergai. Mes turime be lazdos ieškoti, sakykime, sveiko visuomenės, nors tam tikrai neužteks vienos kadencijos, sisteminio blaivinimo mechanizmo, algoritmo.

Vien draudimas nieko nesprendžia. Mes niekada nesuvarysime į konclagerį, neaptversime spygliuotą tvorą šiandien priklausomų, kurie yra vergai. Mes turime be lazdos ieškoti, sakykime, sveiko visuomenės, nors tam tikrai neužteks vienos kadencijos, sisteminio blaivinimo mechanizmo, algoritmo.

G.JAKAVONIS: Ką daryti, kad Lietuvai būtų geriau? Turbūt sutiksite, kad šitas įstatymas netobulas. Nei R.Karbauskis, nei A.Verga neturi tokio autoriteto, kokį kitados turėjo M.Valančius.

D.KEPENIS: Kai žmonės mato sveikuolius, jie nebenori gerti. Kai mato kultūringai geriančius, jie irgi truputį pradeda, padukos, po to pabandymo ir prasideda problemos.

Mes čia, Lietuvoje, turime kelis šimtus tūkstančių žmonių, priklausančių nuo alkoholio. Kelis šimtus tūkstančių! Būtent todėl, kad jie pabandė labai anksti vartoti. Per keiserius metus aplankiau daugiau nei šimtą mokyklų, paklausiau penktokų, kas nesate bandę alkoholio. Vienas, du vaikai penktoje klasėje nebando, visi kiti yra pabandę. Alaus paragavo. Penktokai!

Kai klausiu medikų, kiek jums reikia pinigų, kad Lietuva taptų sveika ir kristų visų sergamumų kreivės, jie nežino. O aš sakau - žinau. Ta suma yra vienas prie 24, kiek reikia investuoti, kad Lietuvoje sustotų sergamumas. Taip pat girtavimas. Užtenka šimto milijonų eurų, kad Lietuvoje problema būtų išspręsta. Ir sergamumo, ir alkoholio, ir vaikai augs sveiki. Šiandien du su puse milijardo mes skiriame gydymo tikslams ir vieną procentą atiduodame. Tai yra per mažai.

M.BALČIŪNAS: Mūsų šalis krikščioniška ir mes turėtume

žmonėms diegti krikščioniškas vertybes. Padėti save realizuoti, juos motyvuoti, kad galėtų atrasti savo vietą, nes daugelis iš tiesų nusivylė, galbūt kažkas darbuojasi ir mokosi universitete, kad paskui už minimumą eitų dirbti. Aišku, mūsų mąstymas senas, dėl to turime keisti mąstymą.

D.VELIČKA: Dar 2002 m. Seime buvo priimti Valstybės alkoholio kontrolės politikos principai, 7 punktų sakoma taip: didinti visuomenės informuotumą alkoholio vartojimo daromos socialinės ir ekonominės žalos sveikatai ir ūkiui klausimais. Viskas čia tinka, išskyrus tai, kad trūksta vieno žodžio: didinti visuomenės informuotumą nesaikingo alkoholio vartojimo daromos socialinės ir ekonominės žalos klausimais. Būtent nesaikingas alkoholio vartojimas yra didžiausia problema, o ne alkoholio vartojimas apskritai.

ASKARDŽIUS: Manau, kad vis dėlto reikalinga nacionalinė ilgalaikė programa ir jai turi vadovuoti premjeras. 2002 m., kai pradėjome kovą su narkomanija, vis dėlto neįkalkėjau tuometinio premjero, kad jis įmtųsi vadovauti. Vis-

kas buvo nuleista koordinuoti sveikatos apsaugos ministrui. Kaip pavyzdį galiu pasakyti: griežto režimo kalėjime Alytuje įkūrėme reabilitacijos centrą - kalėjimą kalėjime. Jį pakrikštijo Ozu. Ten yra ir sporto salės, net yra maldos namai, stomatologijos kabinetas ir visa kita. Ir dvi zonos. Įsivaizduokite, ne narkomanus ten susodino, o kad būtų lengviau administracijai tvarkytis, tuos vietinius vadikus, kad izoliuotų nuo kitos grupės.

Tai kaip galima įgyvendinti programas, kokią įtaką tam turės sveikatos apsaugos ministras? Ar ministras sukontroliuos sienas? Ne. Čia turi būti ministras pirmininkas, pati svariausia valstybės valdymo figūra turi būti atsakinga už nacionalinę programą, įtraukiant tiek alkoholį, tiek kitus kvaistus, pirmiausia narkotikus. Tada galima pradėti sisteminį darbą.

Švietimo, socialinės sveikatos sritys labai svarbios formuojant naują pilietį nuo mokyklos pirmųjų klasių, kad nematydamas reklamos ir esant mažam prieinamumui arba minimaliam prieinamumui nesiformuotų tas vartotojas, į kurio širdį ir protą beldžiasi tiek lietuviška alkoholio pramonė, importuotojai, tiek nelegalūs platintojai. O tada jau tampa mūsų visuomenės socialine problema, kaip reabilituoti.

Narkomanijos prevencijoje yra metadono programa. Tai tie patys narkotikai ir kova tik su pasekmėmis. Tenka apgailestauti, kad tik tiek pasiekėme per 15 metų. Ir kol sveikatos apsaugos ministras vadovaus nacionalinėms programoms, mes ir dalinsime tik metadoną, tai yra tą patį narkotiką tam, kad palengvintume narkomanų kančias.

Parengė Audrė KUBILIŪTE

Visa filmuota medžiaga tinklalapyje www.suzalgiuru.lt

Sūduvos lakštingala Beatričė Grincevičiūtė

Kasmet lapkričio mėnesį prisimename žymią Lietuvos solistę, visuomenės veikėją, lietuvių liaudies dainų atlikėją, pedagogę Beatričę Grincevičiūtę. Ji gimė ir mirė lapkričio mėnesį. Todėl ir filologė, režisierė Zinaida Janulevičiūtė dainininkę vadino lapkričio Beatričė.

B.Grincevičiūtė gimė Vandos ir Andriaus Grincevičių šeimoje Stalaukėlio dvare, Bartinkų valsčiuje, Vilkaviškio apskrityje 1911 metų lapkričio 28 dieną. Beatričės tėvų šeimoje gimė šeši vaikai: Liudvikas, Henrikas, Vaitiekus, ketvirtoji buvo Beatričė, po jos dar gimė brolis Stasys ir sesuo Kristina, Sibiro tremtiniai.

Tėvai nuomodavo dvarus ir keletą kartų keitė gyvenamąją vietą. Todėl būsimosios dainininkės jaunystė prabėgo keliuose Lietuvos vietose. Trumpai yra gyvenusi Didvyžiuose, tame pačiame Vilkaviškio rajone, vėliau per Pirmąjį pasaulinį karą kurį laiką Vilniuje, pasakui Panevėžio rajone, Gegužinėje. Ten 1916 metais mirė tėvas A.Grincevičius. Beatričės mama Vanda iš ten su šešiais vaikais grįžo į protėvių žemę Ilguvą. Iš Ilguvos tetėno dirigento, smuikininko

ir kompozitoriaus Emilio Mlynarskio pakviesta 1921 metais kartu su dviem broliais Vaitiekumi ir Stasiu išvyko į Varšuvą, kur mokėsi aklijų ir nebyliųjų institute. Jame puikiai išmoko muzikuoti fortepijonu.

Beatričė nuo vaikystės buvo silpno regėjimo ir vaikystėje net penkiskart nesėkmingai operuota. Varšuvoje mokėsi iki 1928-ųjų. Iš Varšuvos grįžusi į Lietuvą kurį laiką gyveno Dūkštų dvare Zanų šeimoje. Nuo 1931-ųjų gyveno Kaune ir dirbo dėstytoja Kauno aklijų institute. Tais pačiais metais pradėjo mokytis solinio dainavimo Kauno liaudies konservatorijoje, kuriai vadovavo E.Laumenskienė. Po prof. Petro Avižonio atliktos akių operacijos Beatričė ir visiškai apako.

Muzikos studijas tęsė ir privačiai. „Dainavimas man yra viskas. Jis visas mano gyvenimas. Dainuodama aš ilsiuosi, dainuodama nejučiu savo aklumo“, - kitados yra sakiusi Beatričė.

Vienas svarbiausių įvykių jos gyvenime buvo 1937 metų lapkričio 24 dienos vakaras, kai pirmą kartą Beatričei teko dainuoti per Kauno radiją. Jai akompanavo ne bet kas, o pats Balys Dvarionas, kuris vėliau parašė žinomą dainą „Žvaigždutė“ pagal Leono Stepanausko žodžius. Ji yra sakiusi, kad iš laimės ir džiaugsmo kaip nesava vaikščiojusi kelias dienas. Juo dažniau dainuodavo, tuo buvo laimingesnė. Dainavimas per radiją buvo vienas didžiausių jos gyvenimo įvykių. Tada ji padainavo keturias

dainas: P.Čaikovskio, M.Glinkos ir kitų kompozitorių kūrinius. Vėliau Lietuvos radijo klausytojai dažnai skambindavo ir prašydavo vėl ir vėl išgirsti solistės balsą.

1934 metais Kaune įvyko pirmasis B.Grincevičiūtės koncertas. Ji dainavo scenoje, o jos motina Vanda, kaip kadaise svajota, sėdėjo pirmoje eilėje ir klausėsi dukters dainų.

Baigiantis karui 1944 metais Beatričė iš Kauno atvyko į Vilnių. 1946 metais ji tapo etatine Lietuvos radijo soliste ir daugelio įvairių

konkursų bei komisijų, tarp jų ir „Dainų dainelės“, nare. Beatričei nepatiko tik tai, kad per radiją diktoriaus ją pristatydavo kaip akliją dainininkę, bet juk niekas neskelbia, kad skambins šlubasis. Ji liko įskaudinta, kai norėdama įsidarbinti Filharmonijoje sulaukė direktoriaus pastabos, kad akla atlikėja klausytojams gali sukelti neigiamų emocijų.

Pokario metais ji su savo koncertais išvažinėjo visą Lietuvą: Aukštaitiją, Sūduvą ir kitus regionus. Ne kartą yra koncertavusi Bir-

žuose, Panevėžyje, Joniškėje ir Marijampolėje. Dažnai jai tekdavo išvykti gastrolių po Lietuvą kartu su kitais menininkais ir rašytojais. Ja žavėjosi visa Lietuva. Daug metų ji bendravo ir koncertuodavo su aktoriumi Laimonu Noreika. Jis savo dienoraščiuose daug vietos yra skyręs ir Beatričei. Jis rašė: „Klausytojai, kaimo močiutės, mokiniai ir darželinukai - visiems ji buvo prieinama, suprantama, o svarbiausia - reikalinga, be galo gerbiama ir mylima. Šios paslapties priežastys - talentas, muzikalumas, absoliuti klausa, darbštumas, valia, užsispyrimas, išsilavinimas. Daina Beatričei buvo jos gyvenimas, jos gyvenimo tikslas ir prasmė!“

Beatričei už nuopelnus koncertinėje veikloje 1971 metais buvo suteiktas garbingas Lietuvos liaudies artistės vardas, o 1977 metais jai buvo paskirta Lietuvos valstybinė premija.

Jos repertuare buvo daugiau kaip tūkstantis kūrinių - lietuvių ir kitų tautų liaudies dainos, kamerinė bei klasikinė muzika, taip pat dainos vaikams. Iš viso ji yra atlikusi daugiau kaip 300 muzikos kūrinių.

1982 metais B.Grincevičiūtė ištekojo už Vilniaus universiteto dėstytojo fiziko Henriko Horodničiaus. Bet jų bendras gyvenimas tęsėsi tik šešetą metų.

Paskutiniai dainininkės koncertai vyko protėvių žemėje Plokščiuose ir Gerdžiunuose, kur ypač šiltai buvo sutikta tų apylinkių žmonių. Kraštiečiai Beatričę mėgo, todėl visi norėjo jos pasiklausyti. Ji ne tik dainuodavo, bet ir papasakodavo prisiminimų iš Ilguvos praeities.

B.Grincevičiūtė mirė 1988 metų lapkričio 17 dieną Vilniaus ligoninėje. Palaidota Antakalnio kapinėse. Apie ją yra išleistos trys knygos: Tomo Sakalausko „Beatričė“ (1982), straipsnių rinkinys „Esi graži ir nuostabi“ (1988) ir Vlado Žuko prisiminimų knyga „Beatričė Grincevičiūtė“ (2004). Yra išleista ir kompaktinė plokštelė.

Albinas VAICIŪNAS

► Beatričės motina Vanda Grincevičienė ir tėvas Andrius Grincevičius

► Entuziastingi Beatričės klausytojai vaikai